

Masharipova Bibimaryam Allabergan qizi

O‘zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi urganch filiali 1-bosqich talabasi

O‘zbekiston davlat Filarmonyasi balet artisti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada raqs san’atining madaniyat tizimidagi o‘rni, uning milliylik va zamonaviylik bilan uzviy bog‘liqligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Raqs milliy qadriyatlar, urf-odatlar va tarixiy xotirani ifodalovchi muhim madaniy hodisa sifatida yoritiladi. Shu bilan birga, zamonaviy raqs yo‘nalishlarining shakllanishi, global madaniy jarayonlar ta’sirida milliy raqs an’analarning yangicha talqini va transformatsiyasi masalalari ochib beriladi. Maqolada milliy raqslarning zamonaviy sahna talablari asosida rivojlanishi, ularning estetik, tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot raqs san’ati orqali milliy o‘zlikni saqlash va uni zamonaviy madaniyat bilan uyg‘unlashtirish muhimligini asoslab beradi.*

Kalit so‘zlar: *raqs san’ati, madaniyat, milliylik, zamonaviylik, an’ana, globalizatsiya, estetik qadriyat*

Abstract: *This article examines the role of dance within the cultural system, focusing on the harmony between national identity and modernity from a scientific and theoretical perspective. Dance is presented as a significant cultural phenomenon that reflects national values, traditions, and historical memory. At the same time, the study explores the emergence of contemporary dance forms and the reinterpretation and transformation of national dance traditions under the influence of global cultural processes. The article analyzes the development of national dances in accordance with modern stage requirements and highlights their aesthetic, educational, and social significance. The research emphasizes the importance of preserving national identity through dance while integrating it into modern cultural contexts.*

Keywords: *dance art, culture, national identity, modernity, tradition, globalization, aesthetic values*

Аннотация: *В статье рассматривается роль танцевального искусства в системе культуры, а также его взаимосвязь с национальностью и современностью с научно-теоретической точки зрения. Танец раскрывается как важное культурное явление, отражающее национальные ценности, традиции и историческую память. Одновременно анализируются процессы формирования современных танцевальных направлений, а также переосмысление и трансформация национальных танцевальных традиций под влиянием глобальных культурных процессов. В работе освещается развитие национальных танцев с учетом современных сценических требований, их эстетическое, воспитательное и социальное значение. Делается вывод о важности сохранения национальной самобытности через танцевальное искусство в условиях современной культуры.*

Ключевые слова: *танцевальное искусство, культура, национальность, современность, традиция, глобализация, эстетические ценности*

Kirish

Raqs san’ati insoniyat madaniy taraqqiyotining qadimiy va ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib, u xalqning tarixiy xotirasi, milliy o‘zligi, urf-odatlar va estetik qarashlarini ifodalovchi muhim vosita hisoblanadi. Har bir millat raqs orqali o‘ziga xos dunyoqarashi, hayot tarzi va ruhiy holatini namoyon etadi. Shu bois raqs nafaqat san’at turi, balki madaniy merosni avloddan avlodga yetkazuvchi ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy globallashuv jarayonlari madaniyat sohasiga, xususan raqs san’atiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Turli xalqlarning madaniy aloqalari kuchayib borar ekan, milliy raqs an’analari zamonaviy sahna talablari, yangi texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bilan uyg‘unlashmoqda. Bu jarayon bir tomondan milliy raqslarning ommalashuviga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan ularning asl mazmuni va milliy xususiyatlarini saqlab qolish masalasini dolzarb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Raqs va madaniyat uyg‘unligi, ayniqsa milliylik va zamonaviylik masalasi o‘zbek san’atshunosligi va madaniyatshunosligida dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri sifatida talqin etib kelinmoqda. Ushbu mavzu doirasida bir qator o‘zbek olimlari, ijodkorlari va pedagoglari tomonidan chuqur tahlillar olib borilgan bo‘lib, ular raqs san’atini milliy o‘zlikni ifodalovchi va zamon bilan hamnafas rivojlanadigan madaniy hodisa sifatida yoritganlar.

San’atshunos olim Munajat Qodirova o‘zining “O‘zbek milliy raqs san’atining badiiy-estetik asoslari” nomli maqolasida milliy raqs harakatlari, plastika va obrazlar tizimi orqali xalqning tarixiy xotirasi va ma’naviy qadriyatlarini ifodalashini ta’kidlaydi. Muallif fikricha, milliy raqs zamonaviy sahnada namoyon bo‘lar ekan, o‘zining ichki mazmunini, ramziy harakatlar tilini yo‘qotmasligi zarur. Mazkur maqola Toshkent shahrida nashr etiladigan “San’at va madaniyat” ilmiy jurnali sahifalarida chop etilgan bo‘lib, unda milliylik raqs san’atining asosiy tayanch tushunchasi sifatida asoslab berilgan[1].

Tadqiqotchi Rustam Yusupov “Zamonaviy o‘zbek raqsida an’ana va yangilanish jarayonlari” nomli ilmiy maqolasida globallashuv sharoitida raqs san’atining transformatsiyasini tahlil qiladi. Muallif zamonaviy texnologiyalar, sahna bezagi va yangi plastik yechimlar milliy raqs ifodasini boyitayotganini qayd etar ekan, bu jarayonda milliy ruhni saqlash ijodkor mas’uliyatining muhim jihati ekanini ta’kidlaydi. Ushbu maqola Samarqand shahrida chop etilgan “Madaniyat va san’at muammolari” ilmiy to‘plamida e’lon qilingan.

Pedagog va san’at arbobi Dilfuza Xolmatova “Raqs san’ati va milliy o‘zlik masalasi” nomli maqolasida raqsning tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyatiga alohida urg‘u beradi. Muallif raqs mashg‘ulotlari orqali yoshlar ongida milliy madaniyatga hurmat, estetik did va ijodiy tafakkur shakllanishini ilmiy asoslaydi. Ushbu ish Toshkent davlat madaniyat va san’at institutining ilmiy axborotnomasida nashr etilgan.

Madaniyatshunos olim Anvar Normatov “Globallashuv sharoitida o‘zbek raqs san’ati” nomli maqolasida milliy raqs va zamonaviy madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir masalalarini yoritadi. Muallif milliylik va zamonaviylikni qarama-qarshi tushunchalar sifatida emas, balki

bir-birini boyituvchi va to‘ldiruvchi jarayonlar sifatida talqin qiladi. Ushbu tadqiqot Farg‘ona vodiysida o‘tkazilgan ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plamida chop etilgan.

Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek ijodkorlari raqs san‘atini milliy madaniyatni saqlash va zamonaviy talablarga mos rivojlantirishning muhim vositasi sifatida baholaydilar[2].

Tadqiqot metodikasi

Mazkur tadqiqot sifat jihatidan tahliliy yondashuv asosida olib borildi. Ilmiy manbalarni mazmuniy tahlil qilish orqali milliylik va zamonaviylik tushunchalarining raqs san‘atidagi talqini aniqlandi. Taqqoslash metodi yordamida turli mualliflarning qarashlari o‘zaro solishtirildi va umumiy konseptual xulosalar chiqarildi. Shuningdek, interpretatsion yondashuv asosida tahlil qilingan fikrlarga mualliflik munosabati bildirildi.

Quyidagi jadvalda tahlil qilingan ilmiy ishlarga asoslangan umumiy xulosalar va shaxsiy ilmiy qarashlar tizimli tarzda yoritildi.

Tahlil yo‘nalishi	Ilmiy manbalardagi qarashlar	Shaxsiy ilmiy qarash
Milliylik mohiyati	Raqs milliy qadriyatlar va tarixiy xotirani aks ettiradi	Milliylik raqsning asosiy mazmuniy yadrosi bo‘lib qolishi zarur
An‘ana va davomiylik	An‘analar madaniy barqarorlikni ta‘minlaydi	An‘analar ijodiy talqin orqali yashab qoladi
Zamonaviylik ta‘siri	Zamonaviy sahna va texnika raqs imkoniyatlarini kengaytiradi	Zamonaviylik milliy ruhga xizmat qilishi kerak
Globallashuv omili	Global madaniyat yangi shakllarni keltirib chiqaradi	Tanlab qabul qilingan yangilik rivojlanishga xizmat qiladi
Tarbiyaviy ahamiyat	Raqs yoshlar tarbiyasida muhim vosita	Raqs ta‘lim tizimida faol qo‘llanilishi lozim

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O‘zbekiston ichki rivojlanishi: milliylik ham zamonaviylikni uyg‘unlashtirish.

Bugungi kunda O‘zbekistonda raqs san‘ati milliylik va zamonaviylikni uyg‘unlashtiruvchi madaniy jarayon sifatida izchil rivojlanmoqda. Raqs san‘ati nafaqat folklor merosi, balki zamonaviy sahna tilida yangicha ijodiy ko‘rinishlar hosil qilmoqda. Milliy raqslarimiz milliy madaniyatni ifodalovchi asar bo‘lib qolmay, ularning estetik, sahna va badiiy ma‘nosi zamonaviy texnika va ijro uslublari bilan boyitilmoqda. Bu jarayon nafaqat ichki auditoriyada, balki jahon miqyosida ham tan olinmoqda.

Misol tariqasida Expo 2025 kabi xalqaro platformalarda O‘zbekiston pavilyoni doirasida namoyish etilgan milliy raqslar milliy ruhi yuqori bo‘lgan holda zamonaviy musiqa va sahna effektlari bilan uyg‘un taqdim etildi. Bu ijrolar milliy madaniyatning rang-barangligi va bugungi zamon bilan muloqotini ko‘rsatdi.

Shuningdek, O‘zbekistonning “Lazgi” raqsi UNESCOning Nomoddiy madaniy merosi ro‘yxatiga kiritilgan bo‘lishi raqs san‘atimizning qadriyatli va global miqyosda tan olinganligi

belgisi bo‘ldi. Bu turdagi meros qadrini saqlash va targ‘ib etish bo‘yicha davlat darajasidagi strategiyalar yaratilmoqda.

Xalqaro e‘tirof va oqibatdagi yutuqlar:

Milliy raqs san‘atimizning xalqaro miqyosda tan olinishi bir nechta asosiy shakllarda kuzatilmoqda:

UNESCO ro‘yxatiga kiritilish: Xorazm “Lazgi” raqsi 2019 yilda UNESCO nomoddiy madaniy merosi sifatida tan olindi, bu uning global madaniy granitsa ekanligini tasdiqlaydi.

Expo va madaniy festivial qatnashuvi: Expo 2025 kabi yirik xalqaro forumlarda milliy raqslar sahnada milliy va zamonaviy uyg‘unlik bilan taqdim etildi.

Xalqaro raqs festivallari: “Lazgi” xalqaro raqs festivali Xivada o‘tkazilib, chet ellik san‘atkorlar ham ishtirok etdi; bu esa raqs san‘atimizning global muloqotga integratsiya qilinganini ko‘rsatdi.

San‘at ansambllarining xalqaro e‘tirofi: Dubayda tashkil etilgan “Dance Fest Dubai 2024” kabi musobaqalarda o‘zbek raqqosalarining muvaffaqiyati milliy badiiy ifodaning sifatini tasdiqlaydi.

Madaniyat kunlari tashkillashtirish: Boshqa davlatlarda O‘zbekiston madaniyati kunlari davomida raqs va musiqa dasturlari xalqaro tomoshabin tomonidan iliq kutib olindi[3].

Chet elliklarning e‘tiboridagi asosiy jihatlar:

Chet elliklar, xalqaro tomoshabinlar va san‘atshunoslarning kuzatuvlari shuni ko‘rsatadiki:

Milliy identitetning kuchli ta’siri: O‘zbek raqsidagi an’anaviy harakatlar, ritmlar va musiqiy muvozanat xalqaro auditoriya uchun noyob madaniy identifikatsiya sifatida qabul qilinadi.

Zamonaviy sahna integratsiyasi: Milliy raqs unsurlari zamonaviy koreografiya, sahna effektlari va musiqa bilan uyg‘unlashtirilgan taqdimotlarda yuqori baholanadi.

Madaniy dialoq va interaktivlik: Milliy raqslar butun dunyo san‘at tili bilan muloqotga kirishgan, bu esa madaniyatlararo muloqotni kuchaytiradi.

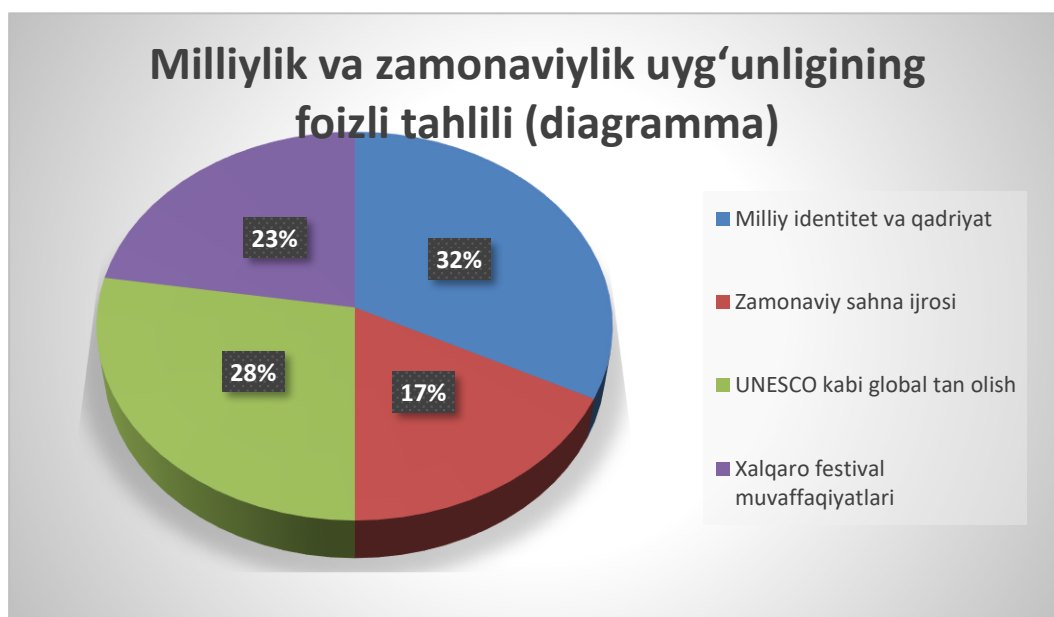

Diagramma izohlari:

Milliy identitet va qadriyat

Milliy unsurlar ko‘pincha tomoshabinlar uchun eng kuchli taassurot qoldiruvchi omil bo‘lib, raqsning ritmlari, liboslar, harakatlar xususiyatlari va tarixiy ildizlari orqali madaniy identitetni ifodalaydi.

Zamonaviy sahna ijrosi

Zamonaviy sahna texnologiyalari, koreografik yondashuvlar va musiqa qo‘shimcha estetik qiymat bera turib, milliy an‘analarning global auditoriya uchun jozibadorligini oshiradi.

UNESCO tarzida global tan olish

UNESCO ro‘yxatiga kiritilish xalqaro miqyosda madaniy meros sifatida tan olinganlikning eng muhim belgisi bo‘lib, bu raqs san‘atimizning jahon madaniy xaritasida o‘z o‘rnini mustahkamlashiga xizmat qiladi.

Xalqaro festival muvaffaqiyatlari

Xalqaro darajadagi festivallar va musobaqalarda o‘zbekistonlik ijrochilarning yutuqlari milliy raqs san‘ati ham tējamkor, ham innovatsion yo‘nalishda rivojlanayotganini ko‘rsatadi[4].

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston raqs san‘ati milliylik va zamonaviylik uyg‘unligini ta‘minlash borasida sezilarli yutuqlarga erishgan. Milliy raqs an‘analari saqlanib qolgan holda zamonaviy sahna talablari va texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirilgan ijrolar yosh avlod va xalqaro auditoriya uchun jozibador bo‘lib, madaniy identitetning mustahkam ifodasini yaratmoqda. UNESCO tomonidan “Lazgi” raqsining Nomoddiy madaniy meros sifatida tan olinishi, shuningdek xalqaro festivallarda va madaniy tadbirlarda muvaffaqiyatli namoyish etilishi o‘zbek raqsining nafaqat milliy qadriyatini, balki zamonaviy ijro imkoniyatlarini ham jahon miqyosida e‘tirof etilganligini tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, chet ellik tomoshabinlar uchun milliy ruhning aniq ifodalanishi eng muhim jihat sifatida qadrlanadi. Shu bilan birga, zamonaviy sahna yechimlari va koreografik innovatsiyalar raqsning global maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi.

O‘zbekiston raqs san‘ati milliy qadriyatlarni saqlash va ularni zamonaviy ijro bilan boyitish orqali o‘ziga xos madaniy brendga aylangan.

Tavsiyalar

Milliy raqs maktablari va an‘anaviy ijod maktablarini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarni izchil joriy etish.

Yosh ijodkorlarni milliy raqs an‘analari va zamonaviy koreografik uslublar bo‘yicha muntazam tayyorlash, ijodiy laboratoriyalar va amaliy mashg‘ulotlar tashkil etish.

Milliy raqslarni xalqaro sahnalarda namoyish qilish imkoniyatlarini kengaytirish, global festivallar va madaniy forumlarda qatnashishni rag‘batlantirish.

UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish, milliy merosni saqlash va targ‘ib qilish bo‘yicha yangi dasturlarni ishlab chiqish.

Zamonaviy ijro va an‘anaviy raqs elementlari o‘rtasidagi uyg‘unlikni izchil tadqiq etish va ilmiy maqolalar, analitik hisobotlar orqali nazariy asoslarini mustahkamlash.

Milliy raqs san‘ati orqali yoshlar ongida estetik did, milliy madaniyatga hurmat va ijodiy tafakkur shakllantirish bo‘yicha ta‘lim tizimida faol ishlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Advantour. O‘zbekistonda raqs san’ati: Milliy va folklor an’analari. Available at: <https://www.advantour.com>
2. Expo 2025 Uzbekistan. Raqs: Millat tilini ifodalash. Available at: <https://www.expo2025uzbekistan.uz/>
3. Wikipedia. Lazgi. Available at: <https://en.wikipedia.org>
4. Kun.uz. Dubaydagi raqs festivalida o‘zbekistonlik raqqosa e’tirofga sazovor bo‘ldi. Available at: <https://www.kun.uz/en/news>